

نگاهی به اقتصاد

سردبیر

در سال ۱۴۰۰ تسریع فرآیند واکسیناسیون در کشور و به دنبال آن کمک به فعال‌سازی ظرفیت‌های اقتصاد به‌ویژه در بخش خدمات و نیز افزایش صادرات نفت و تقویت منابع ارزی کشور موجب شد که نماگرهای وضعیت اقتصادی، وضعیت بهتری را در قیاس با سال ۱۳۹۹ نشان دهند. در چنین شرایطی، بانک مرکزی نیز در راستای دستیابی به اهداف خود برای کنترل تورم و کمک به رشد اقتصادی، همچنین، تقویت ثبات اقتصاد کلان، مجموعه تدابیر و اقدام‌هایی را در حوزه‌های مختلف پولی، ارزی، اعتباری و نظارتی به انجام رساند.

از سوی دیگر، در محیط بین‌المللی نیز با کنترل نسبی ویروس کرونا و کاهش محدودیت‌های اجتماعی مرتبط با آن، وضعیت زنجیره‌های ارزش جهانی و ارتباطات تجاری میان کشورها بهبود یافت که این امر آثار مساعدی در بازیابی توان اقتصادی کشورها بر جای گذاشت و پیامدهای مثبت این تحولات در اقتصاد ایران نیز نمود یافت.

در همین خصوص با وجود تشدید و تداوم تحریم‌ها، نماگرهای بخش خارجی ایران در این سال در مقایسه با سال ۱۳۹۹ از شرایط به مراتب مطلوب‌تری برخوردار شد. بر این اساس، در حوزه صادرات نفتی و با توجه به افزایش تقاضای جهانی برای این محصول، صادرات نفت کشور از نظر مقداری و ارزشی رشد چشم‌گیری را در مقایسه با سال پیش از آن تجربه کرد. مجموع این تحولات موجب شد تا کسری حساب جاری سال ۱۳۹۹ به مازاد حساب جاری در سال ۱۴۰۰ تبدیل شود. همچنین، در پایان سال ۱۴۰۰، با شروع درگیری نظامی میان روسیه و اوکراین، قیمت نفت و سایر مواد خام و اولیه، بار دیگر با افزایش همراه شد که آثار خود را در افزایش قیمت هر دو گروه کالاهای وارداتی و صادراتی کشور نشان داد. به‌طور کلی در سال ۱۴۰۰ با وجود افت ارزش‌افزوده گروه «کشاورزی» نسبت به سال ۱۳۹۹، به‌دلیل بهبود عملکرد گروه‌های «صنایع و معادن»، «نفت» و «خدمات»، تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (و به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵) در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال پیش از آن رشد مثبت ۴/۴ درصدی را به ثبت رساند؛ ضمن آنکه تولید ناخالص داخلی بدون نفت نیز در این دوره رشد ۳/۹ درصدی را در مقایسه با سال ۱۳۹۹ تجربه کرد.

در حوزه متغیرهای پولی نیز نرخ رشد نقدینگی در پایان سال ۱۴۰۰ در صورت در نظر نگرفتن افزایش پوشش آماری در این سال (افزودن اطلاعات بانک مهران اقتصاد در آمارهای پولی، به‌واسطه ادغام بانک‌های متعلق به نیروهای مسلح در بانک سپه)، برابر ۳۶/۳ بوده که در قیاس با رشد نقدینگی سال ۱۳۹۹ (برابر ۴۰/۶ درصد)، ۴/۳ واحد درصد کاهش یافته است.

تجزیه و تحلیل سیاست‌های اقتصادی

بانک مرکزی در راستای اجرای مأموریت‌های خود در زمینه کنترل تورم، تقویت ثبات مالی و کمک به رشد اقتصادی، مجموعه سیاست‌ها و اقدام‌های مختلفی را در حوزه‌های مختلف پولی، ارزی، اعتباری و نظارتی طرح‌ریزی و اتخاذ کرد که در ادامه به مهم‌ترین این موارد اشاره می‌شود.

۱. سیاست‌های پولی

در نیمه دوم سال ۱۴۰۰، بانک مرکزی به‌منظور مدیریت نقدینگی و هدایت نرخ سود حول نرخ سود هدف (سیاستی) در بازار بین بانکی از ابزارهای اجرای سیاست پولی شامل عملیات بازار باز و تسهیلات قاعده‌مند به‌طور منظم استفاده کرد. با توجه به پیش‌بینی بانک مرکزی از وضعیت نقدینگی و هدایت نرخ سود در بازار بین بانکی، موضع عملیاتی بانک مرکزی در حراج‌های هفتگی عملیات بازار باز در این دوره، تزریق نقدینگی در قالب توافق باز خرید بود؛ همچنین، سیاست احتیاطی محدودیت بر رشد ترازنامه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بر اساس "ضوابط ناظر بر کنترل مقداری دارایی‌های شبکه بانکی کشور" به‌منظور کنترل رشد نقدینگی و تورم مورد پیگیری قرار گرفت. افزون بر این، اجرای مصوبه الزام بانک‌ها به نگهداری دست‌کم ۳ درصد از مانده کل سپرده‌های خود به‌صورت اوراق مالی اسلامی قابل معامله در بازار سرمایه که توسط خزانه‌داری کل کشور منتشر می‌شود، با هدف مدیریت مطلوب ریسک نقدینگی در شبکه بانکی، بهبود کیفیت ترازنامه آنها و تقویت ظرفیت استفاده از این اوراق در عملیات بازار باز و اعتبارگیری قاعده‌مند برای اجرای کاراتر سیاست پولی نیز دنبال شد.

همچنین، در این دوره فعالیت کارگزاری بانک مرکزی برای برگزاری حراج‌های فروش اوراق بدهی دولتی در راستای دسترسی آسان‌تر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به اوراق بدهی دولت و ورود این اوراق به ترازنامه آنها برای توسعه عملیات بازار باز و امکان استفاده از تسهیلات قاعده‌مند و نیز تقویت اتکای

تأمین مالی دولت به انتشار اوراق و جلوگیری از پولی شدن کسری بودجه دولت و بروز اثرات تورمی آن در اقتصاد تداوم یافت.

۲. سیاست‌های ارزی

سیاست‌های ارزی بانک مرکزی در چارچوب نظام ارزی شناور مدیریت شده، حول محور کنترل نوسانات نرخ ارز و به دنبال آن، ایجاد محیطی پیش‌بینی‌پذیر و باثبات و نیز هدایت نرخ ارز به سمت مسیر تعادلی سازگار با تحولات مؤلفه‌های بنیادین اقتصادی تعریف شده است. از این رو در شرایطی که نرخ ارز در سال ۱۳۹۹ به‌ویژه در نیمه نخست آن با نوسانات چشم‌گیری همراه بود، ثبات‌بخشی به این بازار از جمله اولویت‌های اصلی بانک مرکزی در سال ۱۴۰۰ قرار گرفت. در تحقق این مهم، بانک مرکزی تلاش نمود تا از یک سوی، با مدیریت تقاضا و پاسخگویی به نیازهای واقعی ارز و از سوی دیگر، با تقویت سمت عرضه ارز، زمینه ثبات‌بخشی به بازار ارز را فراهم نماید.

از اقدامات اصلی بانک مرکزی در نیمه دوم سال ۱۴۰۰، تأمین نیازهای ارزی بخش‌های مختلف اقتصادی به‌ویژه واردات کالاهای اساسی، دارو و تجهیزات پزشکی، به‌ویژه واکسن کرونا بود؛ همچنین، تسهیل در تأمین ارز مورد نیاز واحدهای تولیدی و اعمال برخی مساعدت‌های مقرراتی در خصوص واردات مواد اولیه، کالاهای واسطه‌ای و تجهیزات مورد نیاز در تولید، یکی دیگر از اقدامات محوری بانک مرکزی در این زمینه به‌شمار می‌رود که در نتیجه اتخاذ این رویکرد و اولویت‌دهی به نیاز واحدهای تولیدی و مدیریت تقاضای ارز، در نیمه دوم سال ۱۴۰۰ سهمی در حدود ۸۳/۰ درصد از کل ارزش واردات گمرکی به واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای اختصاص یافت.

افزون بر این، ایجاد تنوع و تسهیل در شیوه‌های بازگشت ارز حاصل از صادرات و ایفای تعهد ارزی صادرکنندگان در چارچوب "بسته سیاستی بازگشت ارز حاصل از صادرات سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۷" و پیگیری این موضوع در کانون اقدامات سیاستی بانک مرکزی در زمینه تقویت عرضه ارز قرار داشت؛ در این ارتباط، با توجه به بهبود وضعیت صادرات غیرنفتی در شش‌ماهه دوم سال ۱۴۰۰ نسبت به مدت مشابه

سال پیش از آن، بستر مناسبی برای تقویت عرضه ارز در بازار و تسهیل پاسخگویی به نیازهای وارداتی فراهم شد؛ همچنین، در حوزه صادرات نفتی نیز متأثر از افزایش میزان تولید و مقدار صادرات اقلام نفتی کشور و نیز افزایش بهای این محصولات در بازارهای جهانی، ارزش صادرات نفتی نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۹۹ با رشد چشم‌گیری همراه شد.

از اقدامات دیگر انجام‌شده از سوی بانک مرکزی در چارچوب سیاستگذاری ارزی می‌توان به مواردی مانند "تأکید بر سیاست‌های ارتقای حکمرانی ریال"، "بهره‌گیری از سامانه‌های ارزی در جهت افزایش شفافیت و کارایی و پیشگیری حداکثری از بروز تخلفات"، "استفاده از سازوکار تهاتر برای مدیریت دریافت و انتقال ارز" و "ساماندهی و انتظام‌بخشی به بازار متشکل معاملات ارز ایران و تصویب دستورالعمل نهاد ناظر بر این بازار به عنوان رکن ناظر بر عملیات و معاملات بازار"، اشاره کرد.

۳. سیاست‌های اعتباری

در نیمه دوم سال ۱۴۰۰ با توجه به تداوم مشکلات متأثر از شیوع گسترده بیماری کرونا و محدودیت ناشی از آن در کشور، مهم‌ترین سیاست‌های اعتباری بانک مرکزی معطوف به استمرار حمایت‌ها از بخش‌های آسیب‌دیده از این محل بود. در این ارتباط می‌توان به تمدید مهلت ثبت‌نام "تسهیلات به صاحبان کسب‌وکارهای به شدت آسیب‌دیده از کرونا و نیز حوزه‌های گردشگری، ورزش و جوانان، فرهنگ و هنر و حمل‌ونقل ریلی و هوایی" و "تسهیلات کمک ودیعه اجاره مسکن" تا پایان آذرماه و پرداخت آن تا پایان سال ۱۴۰۰ و نیز "تمدید مهلت‌های مقرر در قانون تسهیل تسویه بدهی بدهکاران برای مشمولان آن" به مدت شش‌ماه دیگر (تا پایان سال ۱۴۰۰) پیرو مصوبات ستاد ملی مدیریت کرونا و ابلاغ آن به شبکه بانکی کشور توسط بانک مرکزی اشاره کرد.

در حوزه مسکن، با توجه به تصویب و ابلاغ قانون جهش تولید مسکن در شهریورماه سال ۱۴۰۰ و حسب تکلیف مقرر در ماده ۴ قانون یادشده مبنی اختصاص دست‌کم ۲۰ درصد از تسهیلات پرداختی شبکه بانکی با نرخ سود مصوب شورای پول و اعتبار به بخش مسکن، بانک مرکزی سقف کلی و سقف

فردی تسهیلات و نیز سهمیه بانکها و مؤسسات اعتباری عامل را در آبان ماه و "دستورالعمل اجرایی اعطای تسهیلات احداث و نوسازی مسکن" مرتبط با قانون یادشده را در آذرماه سال ۱۴۰۰ برای اجرا به شبکه بانکی کشور ابلاغ کرد.

همچنین، به منظور افزایش کارایی و شفافیت تأمین مالی سرمایه در گردش بنگاههای تولیدی، اصلاح و ارتقای سیاستهای اعتباری و نیز با هدف تسریع و تسهیل فرآیندهای تأمین مالی بنگاههای تولیدی و کمک به رشد اقتصادی پایدار از طریق شیوههای غیرتورمی، بانک مرکزی در نیمه دوم سال ۱۴۰۰ با تهیه و ابلاغ «دستورالعمل ارائه خدمات تأمین مالی زنجیره تأمین توسط مؤسسات اعتباری» و «شیوهنامه اجرایی استفاده از برات الکترونیکی در تأمین مالی زنجیره تأمین» به شبکه بانکی کشور و همچنین، "انعقاد تفاهم نامه همکاری با موضوع تأمین مالی زنجیره تأمین میان وزارت صنعت، معدن و تجارت و هفت بانک عامل"، توسعه و ترویج شیوههای تأمین مالی زنجیره‌ای را به طور جدی در دستور کار قرار داد.

افزون بر این، در راستای ترویج و گسترش تسهیلات قرض الحسنه، "سقف دوره بازپرداخت تسهیلات قرض الحسنه ضروری و عادی بانکها و بانکهای قرض الحسنه" و "سقف پرداخت تسهیلات قرض الحسنه ضروری و اشتغالزایی در بانکهای قرض الحسنه" در این دوره با افزایش همراه شد. همچنین، اجرای سیاستهای اعتباری دیگر بانک مرکزی همچون اعطای تسهیلات به شرکتهای دانش بنیان و بنگاههای کوچک و متوسط و اجرای تکالیف محوله به نظام بانکی در قالب قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور نیز با همراهی شبکه بانکی، در نیمه دوم سال ۱۴۰۰ تداوم داشت.

۴. سیاستهای نظارتی

بانک مرکزی در راستای تقویت ثبات مالی، شناسایی ریسکهای سیستمی و در نهایت، اطمینان از صحت عملکرد نظام اقتصادی کشور، با پیگیری نظارت مؤثر بر بانکها و مؤسسات اعتباری، مجموعه اقدامهایی را به انجام رساند که از مهم‌ترین آنها می‌توان موارد زیر را برشمرد:

- ✓ تداوم پیگیری سیاست‌های احتیاطی کنترل رشد ترازنامه بانک‌ها (اصلاح کمی و کیفی رشد ترازنامه) با هدف ایجاد هماهنگی میان مقررات نظارتی با سیاست‌های پولی و نیز کنترل رشد نقدینگی و تورم از مسیر کنترل خلق پول در شبکه بانکی،
- ✓ تصویب و ابلاغ ضوابط "حداقل الزامات مدیریت ریسک اعتباری در مؤسسات اعتباری" با تأکید بر ایجاد چارچوب مدیریت ریسک اعتباری با توجه به ماهیت، اندازه و پیچیدگی فعالیت مؤسسه اعتباری و تعیین راهبرد و خط‌مشی ریسک اعتباری، رویه‌های ارزیابی اعتباری و نظام‌های شناسایی، پایش و کنترل ریسک اعتباری،
- ✓ تسهیل تسویه بدهی بدهکاران شبکه بانکی با تمدید مهلت‌های مقرر در قانون تسهیل تسویه بدهکاران شبکه بانکی کشور،
- ✓ تکمیل فرایند اجرای کامل قانون جدید صدور چک با ابلاغ اصلاحات به‌عمل آمده در قانون با تأکید بر ساماندهی استفاده از چک‌های تضمین‌شده و لزوم احراز هویت متقاضی و ذی‌نفع توسط مؤسسه اعتباری و استعلام صحت مشخصات ایشان از سامانه نظام هویت‌سنجی الکترونیکی بانکی و اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی در خصوص قانون جدید و الزام به نقل و انتقال چک‌های جدید در سامانه صیاد،
- ✓ بازنگری در دستورالعمل تملک سهام بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی و نیز رفع موانع اعطای تسهیلات به شرکت‌های کارگزاری و شرکت‌های سرمایه‌گذاری در چارچوب ضوابط و مقررات،
- ✓ پیگیری اجرای "دستورالعمل واگذاری اموال مازاد به‌منظور آزادسازی منابع مؤسسات اعتباری برای تأمین مالی تولید"،
- ✓ نظارت بر اجرای "دستورالعمل امهال با هدف حذف سود مرکب و جلوگیری از فشار دوچندان بر فعالان اقتصادی"،
- ✓ ابلاغ اختصاص ۵۰ درصد از منابع هر استان به مصارف همان استان برای تقویت و تسهیل در دسترسی به منابع بانکی در استان‌ها،

✓ نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های ستاد ملی مدیریت بیماری کرونا برای حمایت از کسب‌وکارهای آسیب‌دیده ناشی از شیوع بیماری کرونا،
 ✓ همکاری با دستگاه قضایی برای حل مشکلات واحدهای تولیدی بدهکار به شبکه بانکی.

تحولات بخش حقیقی اقتصاد

بر اساس آخرین برآوردها در خصوص عملکرد تولید ناخالص داخلی کشور، در سال ۱۴۰۰ تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه و به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ نسبت به دوره مشابه سال پیش از آن، نرخ رشد ۴/۴ درصدی را به ثبت رساند؛ همچنین، تولید ناخالص داخلی بدون نفت نیز در این دوره رشد ۳/۹ درصدی را در مقایسه با سال ۱۳۹۹ تجربه کرد.

بررسی عملکرد رشد اقتصادی بر حسب گروه فعالیت‌های اقتصادی در سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد، رشد ارزش‌افزوده گروه‌های "خدمات"، "نفت و گاز"، "صنایع و معادن" و "کشاورزی" در این سال به ترتیب برابر ۶/۵، ۱/۱، ۱/۱ و ۲/۶- درصد بود که به ترتیب از سهمی برابر ۳/۶، ۰/۸، ۰/۳ و ۰/۳- واحد درصد در رشد اقتصادی سال ۱۴۰۰ برخوردار بوده‌اند. رشد ۶/۵ درصدی ارزش‌افزوده گروه "خدمات" در سال ۱۴۰۰ عمدتاً متأثر از تحولات بخش‌های "اداره عمومی، دفاع و تامین اجتماعی"، "حمل و نقل و انبارداری"، "اطلاعات و ارتباطات"، "بهداشت و مددکاری اجتماعی"، "آموزش" و "عمده فروشی، خرده‌فروشی و تعمیر وسایل نقلیه موتوری" به ترتیب با سهم ۰/۸، ۰/۶، ۰/۵، ۰/۵، ۰/۴ و ۰/۴ واحد درصد از رشد تولید ناخالص داخلی بوده است؛ همچنین، در این سال بخش‌های خدماتی از جمله "فعالیت‌های مربوط به تأمین جا و غذا"، "فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی" و "هنر، سرگرمی، تفریح، ورزش و سایر فعالیت‌های خدماتی" از بهبود قابل‌ملاحظه عملکرد ارزش‌افزوده به ترتیب برابر ۲/۲۸، ۱۵/۸ و ۱۴/۶ درصد نسبت به سال پیش از آن برخوردار بودند که نشان می‌دهد با اقدامات مناسب انجام‌شده در زمینه پوشش گسترده واکسیناسیون عمومی و نیز ابتکارات بخش خصوصی در به‌کارگیری ظرفیت‌های اینترنتی، پیامدهای منفی بحران کرونا بر حوزه فعالیت‌های بخش خدمات تا حد زیادی مرتفع شده است. افزایش قابل‌ملاحظه

ارزش‌افزوده گروه نفت نیز در سال ۱۴۰۰ بیشتر ناشی از افزایش تولید و صادرات نفت خام، گاز طبیعی و میعانات گازی نسبت به سال پیش از آن است.

در این سال، ارزش‌افزوده بخش "صنعت" به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ از افزایش ۳/۳ درصدی نسبت به سال ۱۳۹۹ برخوردار بود؛ به‌طور مشخص در این بخش رشد شاخص تولید کارگاه‌های بزرگ صنعتی ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر - با اختصاص سهم حدود ۷۰ درصد از ارزش‌افزوده بخش صنعت - نسبت به سال ۱۳۹۹ برابر ۳/۱ درصد بود. بررسی عملکرد رشد شاخص یادشده به تفکیک رشته فعالیت‌های صنعتی (بر حسب کدهای ISIC دو رقمی) نشان می‌دهد که در سال ۱۴۰۰ از مجموع ۲۴ گروه اصلی، ۲۰ گروه (با ضریب اهمیت ۸۷/۶ درصدی از شاخص کل) از رشد مثبت تولید برخوردار بوده‌اند؛ از جمله صنایعی که بیشترین سهم را در رشد محقق‌شده این سال داشته‌اند، می‌توان به "صنایع تولید داروها و فرآورده‌های دارویی شیمیایی و گیاهی"، "صنایع تولید ماشین‌آلات مولد و انتقال نیروی برق و دستگاه‌های برقی" و "صنایع تولید مواد غذایی" اشاره کرد؛ در مقابل، رشد شاخص تولید ۴ گروه صنعتی نسبت به سال پیش از آن منفی بوده است.

تحولات بخش اسمی اقتصاد

الف) وضعیت متغیرهای حوزه پولی و اعتباری

حجم نقدینگی در پایان سال ۱۴۰۰ به رقم ۴۸۳۲۴/۴ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به پایان اسفندماه ۱۳۹۹ برابر با ۳۹/۰ درصد رشد نشان می‌دهد. گفتنی است که ۲/۷ واحد درصد از رشد ۳۹/۰ درصدی نقدینگی در پایان سال ۱۴۰۰ به افزایش پوشش آماری (افزودن اطلاعات بانک مهراقتصاد در آمارهای پولی، به‌واسطه ادغام بانک‌های متعلق به نیروهای مسلح در بانک سپه) مربوط بوده که در صورت در نظر نگرفتن افزایش پوشش آماری یادشده، رشد نقدینگی در پایان سال ۱۴۰۰ به ۳۶/۳ درصد کاهش می‌یافت؛ این در حالی است که رشد نقدینگی در پایان سال ۱۳۹۹ برابر ۴۰/۶ درصد تحقق یافته بود. پایه پولی در پایان اسفند سال ۱۴۰۰ با رشدی برابر ۳۱/۶ درصد نسبت به پایان اسفندماه ۱۳۹۹

به ۶۰۳۹/۷ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به رشد سال ۱۳۹۹ (برابر ۳۰/۱ درصد)، برابر ۱/۵ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. مهم‌ترین عامل رشد پایه پولی در پایان سال ۱۴۰۰ نسبت به پایان سال ۱۳۹۹، خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی بوده که با ۲۰/۸ درصد افزایش (برابر ۹۷۸/۳ هزار میلیارد ریال) نسبت به پایان سال پیش، سهمی فزاینده برابر ۲۱/۳ واحد درصد در رشد پایه پولی داشته است. تنها عامل کاهنده رشد پایه پولی در پایان سال ۱۴۰۰، خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی بوده که با ۶۵۷/۶ هزار میلیارد ریال کاهش نسبت به پایان سال ۱۳۹۹، سهمی کاهنده برابر ۱۴/۳- واحد درصد در رشد پایه پولی داشته است؛ همچنین، در پایان اسفندماه سال ۱۴۰۰ ضریب فزاینده نقدینگی به رقم ۸/۰۰۱ رسید و نسبت به پایان سال ۱۳۹۹، برابر ۵/۶ درصد افزایش یافت که در مقایسه با رشد سال ۱۳۹۹ (برابر با ۸/۱)، به میزان ۲/۵ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. گفتنی است، عامل اصلی افزایش ضریب فزاینده نقدینگی در این دوره، ناشی از کاهش نسبت ذخایر اضافی بانک‌ها به سپرده‌ها و کاهش نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به سپرده‌ها در پایان سال ۱۴۰۰ نسبت به پایان سال ۱۳۹۹ بوده است.

کل تسهیلات پرداخت‌شده شبکه بانکی کشور به بخش‌های مختلف اقتصادی در سال ۱۴۰۰ برابر ۳۰۶۲۱/۷ هزار میلیارد ریال بوده است که نسبت به رقم دوره مشابه سال پیش به میزان ۵۸/۹ درصد افزایش نشان می‌دهد. از کل تسهیلات پرداختی، مبلغ ۲۶۵۳۶/۸ هزار میلیارد ریال برابر ۸۶/۷ درصد به صاحبان کسب و کار (حقوقی و غیرحقوقی) و ۴۰۸۴/۸ هزار میلیارد ریال برابر ۱۳/۳ درصد به مصرف‌کنندگان نهایی (خانوار) تعلق گرفته است. همچنین، ۶۴/۴ درصد از کل تسهیلات پرداختی در دوره یادشده صرف تأمین مالی سرمایه در گردش واحدهای تولیدی شده است. شایان ذکر است این سیاست با قوت بیشتری در بخش صنعت و معدن دنبال‌شده، به طوری که از مجموع تسهیلات پرداخت‌شده در این بخش، ۷۶/۷ درصد صرف سرمایه در گردش واحدهای صنعتی و معدنی شده است.

نسبت مطالبات غیرجاری به کل تسهیلات اعطایی (ارزی و ریالی) در پایان اسفندماه سال ۱۴۰۰ به ۶/۱ درصد رسید که نسبت به مقطع مشابه سال پیش، (۶/۷ درصد) برابر ۰/۶ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد.

ب) تحولات بخش خارجی اقتصاد

بر اساس برآوردهای مقدماتی، در سال ۱۴۰۰، تراز حساب جاری کشور با مازاد ۱۱۱۴۴ میلیون دلاری همراه شد؛ این در حالی است که در سال پیش از آن، این حساب با کسری ۷۰۸ میلیون دلاری مواجه بود. در سال ۱۴۰۰، حساب کالا با حدود ۱۵۸۴۴ میلیون دلار مازاد و حساب خدمات با کسری ۵۳۵۹ میلیون دلاری روبه‌رو شد. در این خصوص گفتنی است که با وجود تداوم تحریم‌ها و پیامدهای منفی ناشی از آن بر عملکرد تجاری کشور، در پی کاهش چشم‌گیر محدودیت‌های ناشی از شیوع بیماری کرونا در عرصه تجارت بین‌الملل (مانند کاهش محدودیت‌ها در زمینه حمل و نقل بار و ترمیم تدریجی زنجیره ارزش جهانی) و افول آثار آن بر جریان بازرگانی خارجی کشور، در سال ۱۴۰۰ ارزش صادرات کالایی در هر دو بخش نفتی و غیرنفتی در مقایسه با سال ۱۳۹۹ رشد چشم‌گیری را تجربه کرد. در سال ۱۴۰۰ ارزش صادرات نفتی با رشد چشم‌گیر ۸۴/۰ درصدی نسبت به سال پیش از آن، به حدود ۳۸/۷ میلیارد دلار رسید؛ همچنین، در این دوره ارزش صادرات غیرنفتی برابر ۴۰/۷ میلیارد دلار بود که نسبت به سال ۱۳۹۹ با رشد ۴۱/۵ درصدی همراه شد.

در سال ۱۴۰۰ ارزش واردات کالا (فوب) در حدود ۶۳/۶ میلیارد دلار بود که نسبت به سال ۱۳۹۹ برابر ۳۶/۵ درصد افزایش نشان می‌دهد. بخشی از این افزایش در ارزش واردات کالا در این دوره را می‌توان در چارچوب افزایش قیمت اقلام وارداتی - به دلیل رشد چشم‌گیر هزینه‌های حمل‌ونقل در سطح بین‌المللی و افزایش نرخ تورم در کشورهای خارجی - ارزیابی کرد. در سال ۱۴۰۰، کسری حساب خدمات نسبت به سال پیش از آن با افزایش ۳۴/۰ درصدی مواجه شد و تحولات اجزای این حساب نیز رشد به ترتیب ۵۴/۷ و ۴۴/۶ درصدی ارزش صادرات و واردات خدمات در مقایسه با سال ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد. در این سال،

تحت تأثیر کاهش محدودیت‌های اعمال شده در خصوص تردد فرامرزی مسافر، صادرات و واردات خدمات در حوزه‌های خدمات حمل‌ونقل بار و مسافر و نیز خدمات مسافرت تجاری و شخصی با افزایش چشم‌گیری نسبت به سال پیش از آن همراه شد.

مجموع بدهی‌ها و تعهدات خارجی کشور (بدون احتساب معوقات) در پایان اسفند ماه ۱۴۰۰ رقم ۱۶/۷ میلیارد دلار بود که ۴۷/۹ درصد (۸/۰ میلیارد دلار) آن را تعهدات بالقوه و ۵۲/۱ درصد (۸/۷ میلیارد دلار) آن را تعهدات بالفعل (بدهی‌های خارجی) تشکیل می‌داد. در پایان این دوره، سهم بدهی‌های کوتاه‌مدت از کل بدهی‌های خارجی (تعهدات بالفعل) ۲۸/۸ درصد و سهم بدهی‌های بلندمدت از کل بدهی‌های خارجی در دوره زمانی یادشده ۷۱/۲ درصد بوده است.

پ) تحولات بازار دارایی‌ها

در سال ۱۴۰۰، متوسط نرخ اسمی یورو در بازار غیررسمی برابر با ۳۰۵/۳ هزار ریال بود که نسبت به سال ۱۳۹۹ برابر ۱۳/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد؛ همچنین، متوسط نرخ هر دلار آمریکا در این دوره برابر با ۲۶۳/۲ هزار ریال بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۹ به میزان ۱۴/۱ درصد افزایش یافت. قیمت تمامی قطعات سکه طلا نیز در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال پیش از آن افزایش یافت که در این میان، نیم‌سکه با ۱۰/۷ درصد و ربع‌سکه با ۶/۳ درصد به ترتیب بیشترین و کمترین افزایش را به خود اختصاص دادند.

در سال ۱۴۰۰، شاخص کل بورس و ارزش بازار سهام بورس اوراق بهادار تهران نسبت به سال ۱۳۹۹ به ترتیب با ۴/۶ و ۴/۰ درصد رشد همراه بوده‌اند؛ همچنین، در فرابورس نیز در سال ۱۴۰۰ شاخص کل و ارزش بازار سهام فرابورس ایران به ترتیب بازدهی ۲/۲ و ۱۷/۶- درصد را نسبت به سال ۱۳۹۹ به خود اختصاص داده‌اند.

جمع‌بندی

سال ۱۴۰۰ در شرایطی آغاز شد که در کنار محدودیت‌های موجود در زمینه مبادلات مالی و تجاری خارجی متأثر از اعمال تحریم‌های خصمانه، پیامدهای منفی ناشی از شیوع بیماری کرونا در هر دو بخش عرضه و تقاضا همچنان تداوم یافته بود، بنابراین، در رویارویی با این قیود برونزا، بانک مرکزی در سیاستگذاری و استفاده از ابزارهای خود با شرایط پیچیده‌ای مواجه بود؛ از یک سوی، افزون بر رشد بالای کل‌های پولی، نرخ تورم عمدتاً متأثر از عوامل سمت عرضه اقتصاد - که کنترل آنها از اختیار سیاستگذار پولی خارج است - با فشار افزایشی همراه بود؛ از سوی دیگر، بخش حقیقی اقتصادی به دلیل افزایش هزینه‌های تولید با مشکلات فراوانی روبه‌رو بود که آثار خود را به شکل تشدید نیاز نقدینه‌خواهی بنگاه‌های اقتصادی نمایان می‌ساخت. از این‌رو با توجه به ماهیت نیروهای مؤثر بر افزایش سطح عمومی قیمت‌ها در این دوره و نیز بروز فشار دوچندان به بنگاه‌های اقتصادی، در عمل استفاده از ابزار نرخ سود سیاستی برای کنترل و کاهش نرخ تورم، احتمال بروز مخاطرات و مشکلات جدی به‌ویژه برای بخش حقیقی اقتصاد را به دنبال داشت. در رویارویی با این شرایط، بانک مرکزی اهداف چندگانه‌ای را مورد پیگیری قرار داد و تلاش نمود با برقراری ثبات در بازار ارز و مدیریت و کنترل رشد کل‌های پولی، از افزایش شدید نرخ تورم در اقتصاد جلوگیری نماید و در عین حال، با پیگیری و اجرای سیاست‌های اعتباری مختلف، تأمین مالی واحدهای تولیدی را تسهیل نماید. افزون بر آن، بانک مرکزی محورهای اصلی سیاستگذاری خود در سال‌های پیش رو را بر پایه ثبات‌بخشی و پیش‌بینی‌پذیری بازار ارز، اصلاح نظام بانکی، مدیریت رشد کل‌های پولی، کنترل رشد ترازنامه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری از طریق بهبود نسبت‌های نظارتی و سلامت بانکی، بسترسازی برای هدایت اعتبار به سمت فعالیت‌های مولد اقتصادی و فعال‌سازی تعاملات مالی و تجاری با کشورهای طرف تجاری، بازتعریف و بازآرایی نموده است.